

ΝΕΟΣ
ΕΛΛΗΝΟΜΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΙ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

LIBRAIRIE ET IMPRIMERIE

CI-DEVANT

E. J. BRILL.

LEIDE — 1904.

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

Delftsch Studentencorps XIe Lustrum. — Maskerade voorstellende de Ommetocht van Nikephoros II Phokas binnen Byzantium na zijne Kroning tot Keizer in 963 gehouden te Delft op den 14 July 1903 Door de Leden van het Delftsch Studentencorps. Delft (J. Waltman Jr.).

Τὸ καλλιτεχνικὸν λούκιμα τὸ ἀγγελλόμενον ἐνταῦθα παριστάνει πομπὴν ἱστορικὴν τελεθεισαν τῇ 1 Ἰουλίου τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν τοῦ πολυτεχνείου τῆς ὀλλανδικῆς πόλιως Delft θέμα δ' ἔχουσαν τὴν ἐπὶ τῇ στέψῃ ὡς αὐτοκράτορος πανηγυρικὴν εἰσόδον τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς δὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος πάντως ἐπέδρασεν ἢ διὰ τῆς ἀξίας λόγου συγγραφῆς τοῦ κ. Schlumberger δημοποιήσις τῶν γνώσεων περὶ τοῦ Νικηφόρου. Εἰς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν πομπικὴν μεταμφίεσιν παρείχετο ἡ εὐκαιρία νὰ παραστήσωσι τὸν βασιλέα περιστοιχιζόμενον καὶ προπεμπόμενον ἢ ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου, τῶν ἐπισκόπων καὶ τοῦ κλήρου, τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ διαδόχου Ἰωάννου Τζιμισκῆ, τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν αὐλικῶν, τῶν μεγάλων αἰχμαλώτων τῶν ἀνατολικῶν αὐτοῦ πολέμων, τῶν σωματοφυλάκων καὶ τῶν στρατιωτῶν, τῶν μαγκλαβιτῶν καὶ τῶν βαράγγων. Πράγματι δ' ἐν τῇ ἀναγραφῇ καὶ ἐξεικονίσει τῶν προσώπων τῶν συμμετασχόντων τῆς πομπῆς βλέπομεν παριστανόμενα ἅπαντα τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν χρόνων τοῦ Νικηφόρου γνωστὰ πρόσωπα. Ἐξήκοντα καὶ τέσσαρες ὀνομαστί ἀναφερόμενοι καὶ πλῆθος ἀνωνύμων δορυφορημάτων (compagne), παριστανόντων τὰ διάφορα στρατιωτικὰ σώματα, τὸν κατώτερον κλῆρον, θαλαμηπόλους, θεράποντας, αἰχμαλώτους, προσέειδον πολλὴν ζωὴν καὶ κίνησιν εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ πομπήν. Ἐν ἰδίῳ δὲ πίνακι ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν ὑποδυθέντων τὰ ἐξήκοντα καὶ τέσσαρα ὀνομαστὰ πρόσωπα σπουδαστῶν, ὧν ἀρκούμεθα ὀνομάζοντες τοὺς ὑποκριθέντας τὸν Νικηφόρον Φωκᾶν καὶ τὸν Τζιμισκῆν F. H. Fentener van Vlissingen καὶ G. A. Abendanon.

Τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ θέματος ἠγγύατο ἡ καλὴ ἐκλογὴ τοῦ θέματος πομπῆς ἀναφερομένης εἰς τὰς ἐνδοξοτάτας ἡμέρας τοῦ Βυζαντίου, ἐν ἧ ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν ἐνδυμασιῶν τῆς αὐλῆς ἠδύνατο νὰ ἐπιδειχθῇ ἐναμίλλως πρὸς τὴν ποικιλίαν τῶν στολῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τοῦ Βορρᾶ. Ἐξ ἑνὸς ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὁ πατριάρχης καὶ οἱ στρατηγοὶ

καὶ οἱ αὐλικοὶ τοῦ Βυζαντίου, ἰστέρου δ' ὁ Νορβηγὸς Ἀράλδος ὡς ἀρχηγὸς τῶν μαγκλαβιτῶν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀμπεῖ τῆς Κρήτης Κουρούπα Ἀνεμάς καὶ διάφοροι ἄλλοι Σαρακηνοὶ αἰχμάλωτοι.

Καὶ τὴν μὲν συμφωνὸν πρὸς τὰς πηγὰς καὶ τὰ ἱστορικὰ διδάγματα ἐκλογὴν τῶν προσώπων τοῦ πομπικοῦ δράματος εὐκόλον ἦτο νὰ ἐπιτύχῃσι διὰ συντόνου μελέτης οἱ διοργανώσαντες τὴν ἑορτὴν. Ἄλλως δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Schlumberger ἠύκολονεν αὐτοὺς αἰσθητῶς. Διὰ τοῦτο ἄψοχος ὑπῆρξεν ἡ ἐκλογὴ καὶ ἡ ὀνομασία τῶν προσώπων. Ἐν τῷ πίνακι τῶν ὀνομάτων ἰλάχιστα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, τὴν ἐκ τυπογραφικῆς παραδρομῆς κακὴν γραφὴν τοῦ ὀνόματος **Dyonisios Macheara** ἀντὶ **Dionysios Machaira**, **Chalkutres** ἀντὶ **Chalkutzes** καὶ **Alonsianos** ἀντὶ **Alousianos**. Ἄξιον δὲ λόγου εἶνε καὶ τοῦτο, ὅτι, εἰ τινὰ ὀνόματα ὑποδειστέρων προσώπων τῆς βασιλικῆς συνοδείας εἰδέησι νὰ πλασθῶσι, κατωρθώθη νὰ δοθῇ εἰς αὐτὰ τύπος αὐτόχρημα βυζαντιακὸς ἢ ἀνεκτῶς πλησιάζων εἰς τὴν ὀνοματογίαν τοῦ Βυζαντίου. Ἔστω δὲ τὸ παράδειγμα τῶν παρασκευασάντων τὴν βυζαντιακὴν ταύτην πομπὴν ἐν τῇ μικρᾷ ὀλλανδικῇ πόλει διδακτικὸν διὰ τοὺς παρ' ἡμῖν βυζαντιακὰ θέματα δραματουργοῦντας, οἵτινες πολλάκις μετὰ πολλῆς ἀνεπιστάσις ἐκλέγουσι τὰ μὴ ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐπιβεβλημένα ὀνόματα τῶν προσώπων.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἄλλὰ τὸ δυσκολώτατον ζήτημα ἦτο τὸ τῆς περιβολῆς τῶν μετεχόντων τῆς πομπῆς. Καὶ τὸ μὲν καλλιτεχνικὸν αὐτῆς μέρος παρεσκευάσεν ὁ ὀλλανδὸς ζωγράφος Ἀντώνιος **Molkenboer**, εἰδικὸς ὢν περὶ τὴν ἐνδυμασιολογίαν, τὰς δὲ περιβολὰς ἐσχέδιασεν ὁ ἐν Παρισίοις Θεόδωρος **Thomas**, αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ δοὺς τὰ σχέδια τῶν περιβολῶν κατὰ τὴν παράστασιν τῆς Θεοδώρας τοῦ **Sardou**. Ὅποια δ' ἀπέβησαν αἱ ἐνδυμασίαι διδασκόμεθα ἐκ τῶν εἰκασιν εἰς φύλλον ἐγχρώμων πινάκων τοῦ λευκώματος.

Καὶ δὴ ἡ καθ' ὅλου αἰσθησις ἦν ἐμποιοῦσιν αὐταὶ αἱ εἰκόνες εἶνε ἀγαθὴ· ἐπρυτάνευσε δὲ καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ τῶν ἐνδυμασιῶν ἡ αὐτὴ ἐκείνη φιλόπονος μελέτη ἢ διατρανουμένη περὶ τὸν καθορισμὸν τῶν προσώπων τῶν ἐκλεχθέντων ὅπως συμμετάσχῃσι τῆς πομπῆς. Ἄλλ' ἡ ἐπίκρισις τῶν καθ' ἕκαστον δὲν εἶνε εὐκόλος ἐφ' ὅσον ἡ βυζαντιακὴ ἐνδυμασιολογία (**Kostümkunde**) εὐρίσκεται αὐτόχρημα ἐν τοῖς σκαργάνοις. Ὁ καθορισμὸς τῆς περιβολῆς καὶ τῶν ὄπλων, σκευῶν καὶ

ἐπίπλων βυζαντιακῆς τινος περιόδου ὠρισμένης εἶνε σχεδὸν ἀνέφικτος ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, σήμερον τοῦλάχιστον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰνάλογα πράγματα τοῦ δυτικοῦ κόσμου, ἅτινα δύνανται ὡς τὸ πλείστον νὰ ὀρισθῶσι μετὰ πολλῆς ἀκριθείας καὶ ἀσφαλείας. Τὰ δ' αἷτια δι' ἃ ὑστεροῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο αἱ ἡμέτεραι περὶ τῶν βυζαντιακῶν πραγμάτων γνώσεις εἶνε πολλά. Κυριώτατοι δὲ λόγοι εἶνε ὅτι δὲν ἔχομεν οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν μουσεῖα ἐνδυμασιῶν, ὀπλων καὶ σκευῶν, διότι τὰ περισωθέντα εἶνε οἰκτρῶς ὀλίγα, δεύτερον ὅτι δὲν συνελήθησαν τὰ οἰκεία χωρία τῶν συγγραφέων καὶ τρίτον ὅτι δὲν ἔχομεν συλλογὴν πλήρη τῶν περισωθεισῶν εἰκόνων ἐν χειρογράφοις, ἐν ἐκκλησίαις, ἐπὶ ἀναγλύφων, σκευῶν, νομισμάτων καὶ μολυβδοβούλων. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἔλλειψις εἶνε σχεδὸν τελείως ἀνεπανόρθωτος. Πρέπει δὲ νὰ γείνη σπουδαία καὶ ταχεῖα μέριμνα περὶ τῆς συλλογῆς τῶν συγγραφικῶν χωρίων καὶ τῶν εἰκόνων. Οὐδὲ ἀρκεῖ νὰ ἐκδοθῶσι τὰ χωρία καὶ αἱ εἰκόνες εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μετὰ συστήματος καὶ κατὰ κεφάλαια οὕτως εἰπεῖν, εἰδικώτερον περισυλλεγομένης καὶ ἑρμηνευομένης πάσης ὕλης χωριστὰ καὶ οὕτως, ὥστε αἱ εἰκόνες τῶν πραγμάτων, ἐγχρωμοὶ ἔνθα περισώθησαν τοιαῦται, νὰ χρησιμεύωσιν ὡς ὑπόμνημα τῶν περὶ ἐκάστου γένους περιβολῆς, ἐκάστου εἶδους ὀπλου καὶ ἐπίπλου χωρίων. Ἐπὶ τούτοις δὲ πρέπει νὰ ἀναζητηθῶσι μέρη περιβολῆς καὶ ὀπλισμοῦ καὶ ὠρισμένα ἑπιπλα ἐν γενικωτέrais εἰκόσι καὶ ἀποκριθῶσιν ἐξ αὐτῶν. Μόνον οὕτω δυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν ἐν ἐξελίξει τὴν ἱστορίαν ἐκάστου ἐνδύματος, τοῦ στέμματος, τοῦ σκήπτρου, τῆς σημαίας, τῆς ἀσπίδος, τῆς κομμώσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, τοῦ θρόνου τῶν αὐτοκρατόρων, τῆς βιβλιοθήκης τῶν φιλοβιβλων, τοῦ γραφείου ἐφ' οὗ γράφουσιν οἱ βιβλιογράφοι καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἐφ' ὅσον δὲ δὲν γίνονται αἱ τοιαῦται συλλογαὶ καὶ μελέται, ἀλλ' ἔχομεν σποραδικὰς μόνον εἰδήσεις καὶ τυχαίας ἐκδόσεις κειμένων καὶ εἰκόνων, ἀτελεῖς θὰ εἶνε αἱ περὶ πάντων τούτων γνώσεις, οὐδὲ θὰ δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἀσφαλῆ καὶ τελείαν ἔννοιαν περὶ τοῦ πῶς ἐνιδύετο ὁ Βυζαντινὸς πολίτης, αὐτοκράτωρ καὶ στρατιώτης καὶ πῶς διεκοσμοῦντο τὰνάκτορα τῶν βασιλείων καὶ οἱ οἴκοι τῶν ἀστῶν.

Ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται αἱ συζητήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις αἱ προκληθεῖσαι κατὰ τὴν πρὸ ἐτῶν ἐν Παρισίοις παράστασιν τῆς Θεοδώρας τοῦ Sardou καὶ αἱ ἀμφιβολίαι ἃς ἐγέννησεν ἡ θεία τῶν Ἰσαύρων τοῦ

κ. Ῥαγκαβῆ ἐν τῷ Βασιλικῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν. Οὐδ' ἦσαν πάντως διάφοροι αἱ ἐντυπώσεις ἅς προκαλέσιν ἡ πομπὴ τοῦ Delft, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ ὕπ' ὄψιν ἡμῶν λευκώματος. Ἀναγνωρίζομεν ὁμοιότητας λεπτομερειῶν ἅς γινώσκομεν καὶ καθ' ὅσον γινώσκομεν οὐτάς, ἀλλὰ γεννῶνται ἐν ἡμῖν καὶ δισταγμοὶ οὓς δὲν δυνάμεθα νὰ διαλύσωμεν πάντοτε οὐδέ νὰ βεβαιώσωμεν, ἐφ' ὅσον ἀντὶ πραγμάτων βεβαίων ἔχομεν πρὸ ἡμῶν δημιουργήματα στηριχθέντα πολλάκις ἐπὶ εἰκασίων ἢ ἀπλῶν ἀναλογιών. Παρουσιάζεται ἐνώπιον ἡμῶν θέαμα, ὅπερ εἶνε προφανῶς κρᾶμα διαφόρων ἐποχῶν, ὧν ἐκάστη συνεισφέρει ἴδια τινὰ στοιχεῖα, καὶ ταῦτα συμπληρούμενα ἐκ μαντείας εὐφυοῦς ἢ αὐθαριετοῦ. Θὰ φθάσωμεν ἄρ' ἂν ποτε εἰς τὴν βεβαιότητα νὰ εἰπώμεν, ὅτι παρέχομεν εἰς τοὺς θεατὰς βυζαντιακοῦ δράματος ἢ πομπῆς ὠρισμένης ἐποχῆς; ἔστω μὲν ὅχι τὰναμφισβήτητα καθ' ἕκαστα τῶν χρόνων περὶ ὧν πρόκειται, ἀλλὰ κἂν τοὺς ἀσφαλεῖς καὶ ἐμμετρώως δεδομένους περὶ πάντα χαρακτῆρας ἐνδυμασίας, οπλισμοῦ καὶ διακοσμῆσεως καθ' ὅλου βυζαντιακῆς;

Τὸ πρόβλημα εἶνε πράγματι δυσχερέστερον, τὸ ὁμολογῶ. Τὰ μὲν ἀσφαλῶς γνωστὰ εἶνε ὀλίγα, τὰ δὲ κενὰ εἶνε πολλά. Ἐχοντες δ' ὅπωςδῆποτε ἀνάγκην τῆς πληρώσεως τῶν κενῶν τούτων, ποῦ θὰ καταφύγωμεν; Εἶνε ὀρθὴ ἢ ἐξ ἀναλογίας προεφυγῆ τοῦτο μὲν εἰς παραδόσεις τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, τοῦτο δ' εἰς σύγχρονα κατασκευάσματα τῆς Δύσεως ἢ τῆς ἀπωτέρας Ἀνατολῆς; Ἰδίως δὲ νομίζω, ὅτι ὑπὲρ τὸ δεῖον γίνεται ἀκόμη χρῆσις τῶν Ῥωμαϊκῶν παραδόσεων. Ἐκεῖνο ὅπερ δὲν ἀπέφυγε τὸ θέατρον τῶν Παρισίων κατὰ τὴν παράστασιν τῆς Θεοδώρας, οὐδέ τὸ Βασιλικόν κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἀναβίβασιν τῶν Ἰσαύρων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρακάμψωσι καὶ οἱ ὀργανωταὶ τῆς πομπῆς τοῦ Delft. Τὸ Βυζάντιον αὐτῶν ἐνθυμίζει παρὰ πολὺ τὴν Ῥώμην τῶν αὐτοκρατέρων· ἀλλ' ἐνθυμίζει καὶ τὴν Ῥώμην τῶν μέσων αἰώνων ὁ ἐξυρημένος τὰς κεφαλὰς καὶ παρειὰς κλῆρος ὁ περιβάλλων τὸν πατριάρχην καὶ ἡ στολὴ τῶν μοναχῶν. Ὡς πρὸς τοῦτο τοῦλάχιστον οἱ σπουδασταὶ τοῦ Delft θὰ ἐπλησίαζον εἰς τοὺς χρόνους Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ διδασκόμενοι ἐκ τῶν κελλίων τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἢ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Νέας Ῥώμης πολὺ μᾶλλον ἢ προσφεύγοντες ὡς εἰς πρότυπα εἰς τὰ τάγματα τῶν καλογήρων τῶν διατρεχόντων τὰς ἀγυῖας τῆς Ῥώμης τῶν παπῶν.